

NÚKIB

Národní úřad
pro kybernetickou
a informační
bezpečnost

Rozcestník školního metodika prevence

www.nukib.cz

ÚVODEM

Hlavním cílem tohoto rozcestníku je snazší orientace v oblasti prevence a vzdělávání v kyberprostoru.

Snahou rozcestníku je také motivovat k prohloubení multidisciplinární spolupráce v rámci systému prevence zaměřeného na vzdělávání v kybernetické bezpečnosti.

Rozcestník by měl být přínosem v tom, JAK dané informace využít, JAKÝM způsobem efektivně koordinovat proces vzdělávání a prevence. Obecně má rozcestník sloužit jako podpůrný a inspirativní nástroj pro Vaši práci.

Pro většinu dětí je dnes využívání digitálních technologií mobilního telefonu, počítače, internetu přirozenou součástí každodenního života. Na rozdíl od toho, u rodičů dětí, i generace našich rodičů či některých našich kolegů už tomu tak zdaleka být nemusí.

Cílem metodika prevence by proto mělo být dlouhodobé systematicky a komplexně provázané preventivní působení i v oblasti vzdělávání v kyberprostoru. Pracovníkem prevence pro účely tohoto materiálu rozumíme převážně školního metodika prevence, ale i další pracovníky, kteří se zabývají touto oblastí. A to v rozsahu všech stanovených cílových skupin – děti, rodiče, pedagogičtí pracovníci, se zaměřením na aktuální potřeby těchto cílových skupin.

Konkrétní informace k jednotlivým řešeným tématikám následně naleznete v našem připravovaném e-learningovém materiálu. Rozcestník školního metodika prevence, členěný dle hlavních kompetencí a vykonávaných činností:

Kliknutím se přesunete na dílčí kapitolu.

Prevence
sociálně
patologických
jevů

Metodická,
prevenční a
koordinační
činnost

Zvyšování
informovanosti

Varovné signály
a poradenská
činnost

Organizace
přednášek a
besed

1. OBLAST PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Prevence je souborem principů i opatření učiněných před vznikem problému. Jedná se o soubor včasných, obranných nebo ochranných postupů. Prevence rizikového chování („sociálně patologických jevů“) u dětí a mládeže je v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Na prevenci tedy můžeme nahlížet jako na soubor postupů. Cílem je zamezit či snížit výskyt a šíření rizikového chování. Nejvíce pozornosti bylo v minulosti věnováno prevenci užívání návykových látek. Toto téma v oblasti prevence započalo proces vývoje prevence jako celku (Miovský et al., 2010). Od roku 2012 zahrnuje školská primární prevence rizikového chování devět typů rizikového chování, užívání návykových látek je pouze jedním z okruhů.

Prevenci členíme na

- primární
- sekundární
- terciární

Podstatou školské primární prevence rizikového chování je to, aby se takové chování u dětí – žáků vůbec nevyskytlo. Například v oblasti kybernetické bezpečnosti se jedná o nejobecnější doporučení pro zabezpečení i bezpečné užívání informačních technologií.

U sekundární prevence se jedná o vnímání vzniku, rozvoje a přetrvávání rizikového chování u osob, které jsou rizikovým chováním ohroženy. Jako příklad lze uvést, jak reagovat v případě zjištění, že jsou u dítěte zaznamenány signály vedoucí k netolismu nebo kyberšikaně.

Cílem terciární prevence je předcházení zdravotním nebo sociálním dopadům v důsledku rizikového chování. Zde se jedná o předcházení vážnému nebo trvalému zdravotnímu nebo sociálnímu poškození v souvislosti s již diagnostikovaným netolismem, zjištěnou kyberšikanou.

Dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále „MŠMT“) je obecněji primární prevencí výchova ke zdravému životnímu stylu, rozvoji pozitivního sociálního chování, rozvoji psychosociálních dovedností i zvládnání zátěžových situací osobnosti.

Další informace o školské prevenci můžete nalézt například na stránkách [Národního ústavu pro vzdělávání](#). Případně na youtubovém kanále [organizace SEPA](#).

2. METODICKÁ, KOORDINAČNÍ A PORADENSKÁ ČINNOST V PROBLEMATICE PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Metodik prevence a školní preventivní program – tvorba, podíl

Potřeby:

Naše potřeby se odvíjejí od našeho záměru. Od toho, jak hodláme v daném časovém úseku konkrétně působit na stanovené cílové skupiny. V první řadě si tedy musíme adekvátně vytyčit své cíle v oblasti témat kybernetické bezpečnosti a rozmyslet si to, jak těchto cílů chceme ve stanoveném časovém úseku dosáhnout. Cíle se u jednotlivých cílových skupin mohou samozřejmě lišit. Například u cílové skupiny rodičů může být stanoveným naším cílem jednou do roka vykonané proškolení z oblasti kybernetické bezpečnosti či prevence v kyberprostoru, a to v rámci rodičovských schůzek. V oblasti stanovení, vytyčení našich potřeb i potřeb cílových skupin s tímto seznámíme a průběžně seznamujeme vedení.

Nastavíme komunikační strategie tak, abychom mohli efektivně spolupracovat při tvorbě minimálního preventivního programu školy. Zajistíme tímto naše vlastní společné „komunikační kanály“ i přenos informací – od vedení i kolegů směrem k nám i od nás směrem k ostatním zainteresovaným stranám. Veškeré digitální nástroje komunikace jsou velmi užitečné v případě, že je potřebné upřesnit termíny, potvrdit či doložit informace. Pro formální komunikaci bude tedy naším nástrojem nejčastěji elektronická pošta, datová schránka, pro neformální komunikaci můžeme zvolit i některou z nabízených dostupných platforem či aplikací. Také je možné využít například nástroje umožňující sdílení typu Google drive či dalších cloudových úložišť. Výhodou digitální komunikace je rychlý přenos informací. Nevýhodou může být například nepřesné porozumění obsahu, nedostatečné pochopení našeho sdělení.

Zamysleme se také nad společně nad následujícími to otázkami. Máme dostatek zdrojů? Pokud tomu tak není, je třeba tyto nejprve zajistit. Máme dostatek času? Potřebujeme dostatek času, abychom byli schopni kvalitně vykonávat pozici metodika i efektivně koordinovat proces.

Doporučení: je dobré si sestavit osobní plán postupu koordinace prevence v daném školním roce, v němž budou uvedeny naše možnosti, naše potřeby i potřeby cílových skupin. Dále sem můžeme průběžně zaznamenávat rizika, kvůli kterým by se preventivní program nemusel naplnit. V tomto případě bude potřebné preventivní program přizpůsobovat daným konkrétním okolnostem i změnám v prostředí, kde program naplňujeme.

Co potřebujeme k tvorbě a naplňování „Minimálního preventivního programu školy“?

Potřebujeme se sami průběžně vzdělávat a získávat aktuální informace o tom, co se děje v oblasti digitálních technologií i kyberprostoru. Je ale potřebné a dost podstatné vědět, kde či u koho takové informace hledat i najít.

Doporučení: bylo by dobré se vzdělávat v oblasti zaměřené na digitální technologie, aktuality a novinky v kyberprostoru alespoň zkrát ročně.

Inspirace:

Školení a vzdělávání:

- [Vzdělávací nástroje poskytované NÚKIB](#)
- [Konference pořádané NÚKIB](#)
- [Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy](#)
- [Ministerstvo vnitra České republiky](#)
- [Ministerstvo práce a sociálních věcí](#)
- [Ministerstvo spravedlnosti](#)
- [Policie ČR](#)

Inspirativní příklady některých projektů:

- [Internetem bezpečně](#)
- [E-bezpečí](#)
- [Akademie CZ.NIC](#)

Skupina na Facebooku [Metodikové prevence sobě](#)

Publikace: Informační bezpečnost žáků základních škol, Pavla Kovářová 2019

A. Metodická činnost:

Metodická činnost je prostředkem pro vědomé, organizované i systematické naplňování cílů. Tato činnost by měla být instruktážního charakteru, vyžaduje vedení mentorem, tak aby za její pomoci mohlo dojít k řešení dílčího problému. Pro naplnění potřeby vzdělávání i prevence v kyberprostoru směrem k uvedeným cílovým skupinám je tedy potřebné získat informace:

- jak jsou na tom s vědomostmi i znalostmi naši žáci
- jak jsou na tom s vědomostmi i znalostmi rodiče našich žáků
- jak jsou na tom s vědomostmi i znalostmi naši kolegové, kolegové v rámci multidisciplinární spolupráce

Na základě těchto informací můžeme poté vytvořit kvalitně zacílený preventivní program.

Aby se jednalo o skutečné preventivní působení, každá oblast rizikového chování by měla být v „programu“ zastoupena. V případě digitálních technologií i bezpečné orientace v kyberprostoru je proto nezbytné nejen pravidelné a aktuální vzdělávání, ale i aktuální přizpůsobování programu danému prostředí, kdy v oblasti kyberprostoru dochází k extrémně rychlému rozvoji i změnám.

Pro systematicky prováděnou prevenci doporučujeme cílové skupiny „partnersky“ zapojit přímo a aktivně do procesu prevence, zapojit děti i rodiče do diskuze, ať se s námi podělí o jejich vlastní osobní zkušenosti.

Prakticky to znamená například jednou ročně na počátku školního roku preventivní program nastavit a konat besedu či interaktivní přednášku zaměřenou na oblast „prevence, aktuálního dění v kyberprostoru“ souběžně pro cílové skupiny děti, rodiče a pedagogy. V rámci takové besedy nebo po ní se ptát přímo rodičů, jaké jsou jejich zkušenosti se sociálními sítěmi a dalšími aktuálně řešenými problémy. [Děti v pasti sociálních sítí](#)

Tyto programy mohou probíhat paralelně či odděleně, ale musí probíhat v jednom časovém úseku. Úvodní program má být zaměřen obecně na dané téma kyberprostoru. Dle potřeb jednotlivých cílových skupin je poté možnost zaměřit se podrobněji na konkrétní problematiky.

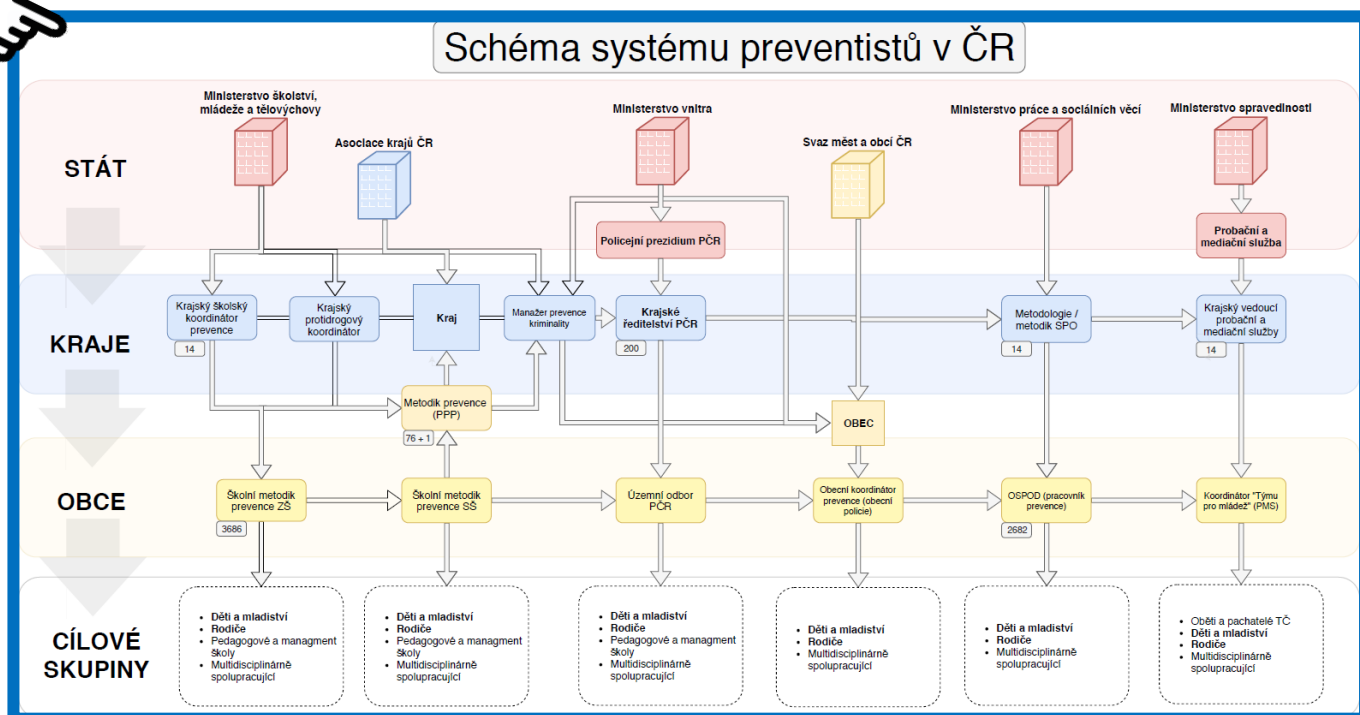
[Rozcesník pro učitele ZŠ](#)

[Rozcesník pro učitele SŠ](#)

[Rozcesník pro rodiče](#)

B. Koordinační činnost:

Koordinační činnost metodika prevence má za cíl provázat preventivní působení, a to nejen interně v rámci školy a působení na uvedené cílové skupiny, ale i externě v rámci systému. (viz. schéma)

Na uvedeném schématu je znázorněno, kdo v uvedeném systému s námi spolu-působí, kým je systém „řízen“ a jaká jsou zde vzájemná propojení i vazby. Na základě tohoto schématu pro nás bude jednodušší dobře zacílit systém koordinace prevence v kyberprostoru.

Zde také spatřujeme nosnost a podstatu práce a působení metodika prevence, tj. v jeho metodické (podpoře) a koordinační činnosti.

Příklad dobré praxe

Jana, metodička prevence na základní škole pravidelně provádí reflexi jí prováděné prevence ve škole. Dále spolupracuje s okresním metodičkou prevence, vyměňuje si informace s dalšími kolegy v rámci společně pořádaných setkání. Také se účastní setkání se svou krajskou manažerkou prevence i koordinátorem primární prevence. Sama iniciovala založení pravidelné pracovní skupiny v multidisciplinárním složení (škola, policie, OSPOD, další služby v rámci místní dostupnosti nabízených služeb, komunitního plánování), které se aktivně účastní, přičemž informovala a současně i přizvala zástupce samosprávy, vedení města. Zde se pravidelně setkávají a diskutují vzájemně náročnější problematiky. Přístup této skupiny není pouze formální. Členové se znají za dobu spolupráce osobně a mají mezi sebou dobře navázané vztahy. Často se jim zde tedy daří najít společná východiska, která pak předávají rodičům.

C. Poradenská činnost v problematice prevence rizikového chování:

Vlastní aktivní vzdělávání rodičů kupříkladu u netolismu, závislosti na IT technologiích je potřebná motivace rodiče k tomu, aby se sám o danou problematiku začal zajímat. Stejně tak můžeme postupovat u dalších aktuálních témat, jakými mohou být například kyberšikana, kybergrooming, sexuální online nátlak, výzvy – challenge a další jevy, s nimiž je možno se v kyberprostoru setkat.

Velmi podstatné je zamyšlení se nad daným tématem – podnítit rodiče k vlastnímu zamyšlení nad otázkami:

- proč netolismus vlastně vzniká?
- jak jej můžu jako rodič rozpoznat?
- jak jej můžeme společně s mým dítětem řešit?

Poté můžeme přejít k aktivní a pozitivní komunikaci s dítětem. Základem každého pozitivního vztahu i komunikace mezi rodičem a dítětem je vzájemná otevřenost, upřímnost, důvěra, vzájemný pocit jistoty i bezpečí.

Pozor na předávání nevhodného vzoru dospělými, rodiči. Například na dlouhodobý pobyt „na síti“ a tedy i „v síti.“ Je velmi obtížné vysvětlit dítěti, že nemá trávit veškerý volný čas v kyberprostoru a omezovat dopady, pokud rodič sám není schopen odložit ani na chvíli mobilní telefon z ruky. Je potřebné změnit tento „nevhodný návyk“ nejprve u dospělé osoby, rodiče, protože tento je schopen své jednání korigovat a ovládat vůlí. Děti se postupně učí ovládat nejen technologie, ale i samy sebe a své reakce, reagují přirozeně a více na základě emocionálních podnětů, přejímají vzory, a to ty vhodné, ale i ty nevhodné.

Z pozice rodiče pak dítěti vysvětlujeme, proč je jeho chování pro něj nebezpečné, před čím jej chceme chránit, jakým konkrétně mu chceme pomoci a jakým způsobem to hodláme provést.

- Dejme dítěti prostor pro vyjádření i jeho názoru či pohledu na situaci.
- Dejme dítěti čas pro zpracování přijatých i námi navržených opatření. Snažme se o vzájemný kompromis, tak aby dítě nemělo pocit, že bylo rozhodnuto zcela bez jeho vůle či proti jeho vůli.
- Vymezme a vytvořme jasně čas a prostor, který budeme trávit společně v kyberprostoru a který budeme sdílet v realitě. Čas trávený v kyberprostoru by ve volném čase měl být vědomě regulován.
- Upravme si takto vhodně prostředí i podmínky.
- Například: neužívejme digitální technologie ve chvíli, kdy bychom měli my i náš organismus reálně odpočívat – spát.
- Vyhněme se tomu, abychom měli my i dítě mobil v dosahu ve chvílích kdy bychom se měli věnovat aktivnímu procesu nebo odpočinku (typický příklad – mobil pod polštářem).
- Nastavme si systém, který bude reálně proveditelný, budeme se v něm spolu s dítětem cítit bezpečně a v první řadě budeme ochotni jej sami důsledně dodržovat.
- Vnímejme pozitivní změny u dítěte
- Oceňujme dítě (stačí i slovně), za každý pozitivní krok

V případě, že daná opatření se dlouhodoběji míjejí účinkem (nastavme si například období jeden měsíc) či máme pocit, že situaci sami s dítětem nedokážeme efektivně řešit, obraťme se bez zbytečného odkladu přímo na kompetentního odborníka – psychologa, dětského psychiatra, pracovníka sociálně – právní ochrany dětí. Není to slabost nebo nezvládnutá výchova z Vaší strany, naopak je to projev zkušenosti, zralosti, snahy a skutečně projeveného zájmu o Vaše dítě a jeho stav i situaci i o to, jak mu pomoci.

Pokud se budeme dlouhodobě řešení problému vyhýbat nebo jej budeme bagatelizovat, o to více můžeme ublížit vědomě či nevědomě Vašemu dítěti (i sobě)!

Vnímejme a respektujme, prosím, doporučení či upozornění pedagogických pracovníků či jiných odborníků a případně neprodleně vyhledejte vhodného specialistu – psychologa či dětského psychiatra.

Doporučení pro edukaci dětí – žáků:

Preventivní činnost je potřebné vykonávat ve všech třídách, ne pouze v těch, kde máme za to, že se jedná o třídy problémové – tímto se zásadně liší prevence od dalších již intervenčních fází i postupů.

Obecná doporučení pro oblast digitálních kompetencí a jejich zvyšování, stejně tak jako prevence v kyberprostoru je vhodná i potřebná od té doby, kdy děti začnou dané technologie využívat a mají k nim osobní přístup například k internetu.

Pokud toto není Vámi vyhodnoceno jinak (myšleno dříve), od třetího ročníku základní školy by tedy již měla být „preventivní činnost“ zaměřena na aktuální dění v této oblasti běžnou součástí preventivního programu i výuky jako takové.

Co se týče věku, od kterého by měly být děti v uvedené oblasti vzdělávány, zde se názory mohou různit. Vhodnost i včasnost užití IT technologií u malých dětí je jednak otázkou výchovného přístupu v rodině a jednak toho, co nám posléze nabízí i umožňuje vzdělávací systém. Obecné doporučení uvádíme v tom duchu, že na dítě by mělo být preventivně působeno od té doby, kdy má danou informační technologii k dispozici, či jej začne taková technologie bezprostředně obklopotvat, stane se tedy součástí jeho každodenního života. Některým dětem mohou rodiče pořídit tablet či je nechat hrát na mobilu v předškolním věku, u některých dětí k tomu může dojít například až v prvním či druhém ročníku základní školy. Od té doby, kdy má dítě tuto možnost použití IT technologie, bylo by vhodné je vést k obezřetnosti a přiměřenosti využívání, s ohledem na možné negativní dopady nadměrného užívání.

Obecně se doba „zrychluje“, ve společnosti se dostupnost IT technologií zvyšuje a tím pádem se i snižuje věk, od něhož mají děti k těmto technologiím běžný, každodenní přístup.

Doporučení pro edukaci kolegů – systém multidisciplinární spolupráce:

Proč je důležité vzdělávat v oblasti kybernetické bezpečnosti i naše kolegy? Odpovědí je, že každý z nás je součástí této společnosti, v níž jsou informační technologie součástí každodenního života. Proto je potřebné reagovat na společenský vývoj. Pokud se budeme přijetí této reálné skutečnosti vyhýbat či bránit, o to více můžeme být z důvodu neinformovanosti překvapeni či ohroženi. Budeme žít v jisté „bublině“, která nás ale může činit o to více zranitelnějšími. Také je poté i velmi obtížné například reagovat na dotazy či podněty žáků, pokud sami nemáme o dané oblasti dostatečné povědomí.

Zde uvedu příklad automobilu. V dnešní době již zřejmě nalezneme minimum osob, které nevyužívají či nevlastní automobil. Nemusí ho nutně vlastnit či využívat, ale jistě není možno nikým popřít, že automobily reálně existují a že většina osob je v dnešní době běžně využívá. Stejně tak je to s IT technologiemi.

S rozvojem informačních technologií souvisí nutnost „obran“ proti dopadům – kybernetické a informační bezpečnosti. Obranu je potřebné pravidelně trénovat, tím se vytváří ochrana a jedná se o preventivní působení.

Uvedeno na příkladu z reálného světa: obrana proti fyzickému napadení, fyzickému útoku. Pokud budu znát i akceptovat riziko – reálně si uvědomuji možnost toho, že mne někdo může fyzicky napadnout. Proto se učím metody i techniky, jak se účinně bránit, v případě fyzického napadení. Pravidelně budu tyto techniky trénovat. Pak je velká pravděpodobnost, že v případě, že bych se dostal do situace reálného fyzického napadení či útoku budu reagovat lépe než ten člověk, který se s takovou situací setká zcela poprvé a nepovažuje ji za reálně možnou. Z tohoto důvodu je potřebné edukovat, ale také reálně možné situace „trénovat“ v praxi.

Pro vytvoření vzdělávací aktivity „šité na míru“ našim kolegům je třeba zjistit stav jejich stávajících znalostí. Ten můžeme ověřit na základě průběžného šetření (například dotazníku či pohovoru). Pomocí vyhodnocení získaných dat poté můžeme objektivně posoudit, jaká je úroveň znalostí mj. i digitálních kompetencí v rámci týmu, jehož jsme sami součástí.

- Na základě průběžného šetření (dotazníkového, pohovoru) zjistíme jaká je úroveň znalostí i digitálních kompetencí v týmu.
- Na základě tohoto zjištění pak můžeme zacílit i vytvořit vzdělávací aktivitu „šitou na míru“.

Příklad:

Část kolegů nemusí mít dostatečné digitální kompetence, což je zcela pochopitelné. Ne každý vyrůstal v době rozmachu těchto technologií a také ne každý je prostě fanouškem „digitalizace“. Povědomí o aktuálním pozitivním vývoji v dané oblasti, ale i hrozbách, číhajících nebezpečích, by však mezi námi ale obecně být mělo (odkaz doporučení pro běžné uživatele www.nukib.cz). Je tedy nutné nejprve vysvětlit kolegům, proč je pro ně osobně potřebné to, aby se na tuto oblast více zaměřili – motivovat je. To ale půjde pouze v případě, že sami budeme pozitivně naladěni a budeme dodržovat princip proaktivního přístupu. Pak je jednodušší i kolegům vysvětlit, že je to i jejich ochrana, tedy ochrana nás všech jako každodenních uživatelů těchto technologií. Buďme tedy sami příkladem i vzorem nejen pro naše žáky. I mimo pracovní prostředí můžeme být vzory pro své děti či příbuzné. Nikdy nevíme, kdy budeme dané znalosti potřebovat tak, abychom mohli pomoci vlastním dětem, rodině či svým nejbližším. Daná tematika se tedy přímo (či lépe a raději) nepřímo týká nás všech. Zvýšíme-li vlastní povědomí, můžeme pomocí prevence snížit negativní dopady a důsledky. To je potřebné právě sdělit i našim kolegům.

V praxi: zjistíme-li, že většina pedagogů upřednostňuje osobní kontakt s odborníkem formou semináře, pokusme se tedy zajistit takového odborníka. Pokud většina kolegů raději volí formu samostudia, doporučíme spíše možnost e-learningové vzdělávání [KPBI](#) nebo [NUKIB](#).

Principy: cílenost, provázanost, následnost, multidisciplinární spolupráce, kreativita, interaktivita

3. MOŽNOSTI ZVYŠOVÁNÍ VŠEOBECNÉ INFORMOVANOSTI MEZI RODIČI, UČITELI A ŽÁKY TAK, ABY BYLA ZAJIŠTĚNA MAXIMÁLNÍ PRIMÁRNÍ PREVENCE TĚCHTO JEVŮ V KYBERPROSTORU

A. Metodik prevence má stanoven plán naplňování Minimálního preventivního programu. Pořádá pravidelné vzdělávací aktivity zaměřené na oblast kyberprostoru pro uvedené cílové skupiny: rodiče, odbornou veřejnost, žáky.

Máme-li na starosti mnoho oblastí rizikových jevů, (sociálně-patologických jevů) kterým je třeba dobře zacílenou prevencí v oblasti kyberprostoru předcházet, je dobré edukovat postupně od nej-elementárnějších znalostí. Úroveň vědomostí je obecně různá nejen u žáků, ale i u rodičů a odborné veřejnosti – pedagogů.

Úroveň vzdělávání úzce souvisí s otázkou věku (generace). Hluběji se nyní zaměříme na oblast věkové struktury, a tedy i úrovně.

- rodiče, odborná veřejnost – ti z nás, kteří nevyrostali s informačními technologiemi, internetem
- rodiče, odborná veřejnost – ti z nás, kteří vyrůstali jen okrajově s digitálními technologiemi, internetem
- děti, rodiče, odborná veřejnost – ti z nás, kteří vyrůstáme s digitálními technologiemi v souběhu
- děti – digitální technologie tu byly před naším narozením

Na každou z uvedených skupin je také třeba působit individuálně. Zaměříme se nejprve na:

- obecná a širší témata mediální gramotnost, digitální kompetence, fyzická bezpečnost, obecná hygiena viz. [Doporučení pro běžného uživatele](#).
- témata rizikového chování v kyberprostoru – po získání všeobecného povědomí je možno navázat prohlubováním znalostí ve specifitějších oblastech
- aktuální témata a „trendy“ – protože se oblast kyberprostoru neustále rozpíná i proměňuje, je třeba na tento vývoj reagovat. Zajímat se o to, co momentálně „hýbe světem“ dětí, potažmo o tom hovořit s rodiči. Dříve to mohl být například fenomén „Modrá velryba“, dnes je to například sociální síť TikTok, která je dětmi velmi často využívána, zvláště od deseti let do třinácti, čtrnácti let věku. Více informací o tomto tématu můžete nalézt například na webu [E-bezpečí](#).
- zpětná vazba – je zásadní skutečností pro dobré zacílení i kvalitní pokračování preventivního působení. U cílových skupin je tedy nutné ověření srozumitelnosti, pochopení vzdělávání i spokojenosti s jeho způsobem – seminářem, přednáškou.

V případě preventivního programu zaměřeného na rodiče je vhodné začít vzděláváním z oblasti kybernetické bezpečnosti. Informační technologie mají sloužit jako nástroje, prostředky a pomůcky

vedoucí ke zjednodušení a zefektivnění komunikace i práce. Dané technologie s sebou přinášejí i negativní důsledky, o kterých je nutné informovat ještě více – kyberšikana, netolismus, hate speech a podobně.

Je také potřebné odlišit dílčí vzdělávací aktivity a preventivní program jako celek z hlediska zvyšování informovanosti. Pokud se jedná o cílovou skupinu, která se vzdělává „od nuly“, tj. od základu je také vhodné naplánovat aktivity v časových odstupech tak, aby bylo množství nově zjištěných a naučených pojmů „vstřebat.“

Doporučení: program by měl být složen z vícero na sebe navazujících vzdělávacích aktivit.

Spolupráce s třídními učiteli a podpora bezpečného a zdravého klimatu ve třídě a ve škole

Školní metodik prevence při naplňování této kompetence spolupracuje nejvíce s třídními učiteli, ale nejen s nimi i s dalšími pedagogy. Spolupracujeme tak i s kolegou, který je koordinátorem IT výuky, či odpovídá za správu IT systému. Jeho „pohled“ nás může upozornit na [poznatky, kterých bychom si sami nemuseli všimnout](#).

Zdravé a bezpečné klima ve třídě podporujeme monitorováním a průběžným vyhodnocováním proběhnutých aktivit, komunikací s žáky, konzultací situace ve třídě v rámci spolupráce se třídním učitelem, pedagogickými pracovníky. Na základě proběhnutých vzdělávacích aktivit, výsledků zpětné vazby můžeme upravovat, na které konkrétní tématicky se v rámci bezpečnější orientace i pohybu v kyberprostoru zaměříme. Obecně se řeší záležitost dostupnosti, vhodnosti i míra „pravdivosti“ uveřejňovaných informací v kyberprostoru. U žáků jsou to pak obecně rizikové jevy i chování s dějem či přesahem do kyberprostoru. Od nevhodného chování stupňujícími se projevy k protiprávnímu, protizákonnému jednání. Žáci si často neuvědomují dopady takového jednání, nemají jasno v tom, co je možno považovat za „normu“ a co již spadá do oblasti patologických jevů. At už je to nelátková závislost – netolismus, nebo velice častá současná problematika kyberšikany a její projevy, řešení i dopady ve školním i mimoškolním prostředí.

4. VYHODNOCOVÁNÍ VAROVNÝCH SIGNÁLŮ SPOJENÝCH S MOŽNOSTÍ VÝSKYTU RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ. POSKYTOVÁNÍ PORADENSKÉ ČINNOSTI.

Kdo pomůže, když nastane problém? Na koho je možno se obrátit?

U této kompetence se dostáváme k selektivněji i individuálněji prováděné prevenci zaměřené na dítě.

A. Zachycení varovných signálů

Tato prováděná „vyhodnocovací činnost“ by měla vést k efektivnějšímu i úspěšnějšímu podchycení varovných signálů spojených s možností výskytu rizikového chování. Například zjišťováním a zájmem o to, jak dlouho a jakým způsobem dítě tráví čas v kyberprostoru, můžeme zachytit začínající projevy netolismu. U projevů kyberšikany je zachycení prvotních signálů často velmi obtížné, neboť zde situace nemusí být přímo odpozorovatelná. Často se to děje až v případě, že na ni někdo z okolí přímo upozorní. Samotný žák – oběť, často může mít velký problém s tím, pojmout k někomu důvěru, svěřit se s tím, co jej trápí a že jej někdo trápí. Má strach, stydí se, bojí se, může být zastrašován, zesměšňován. Někdy se také v rámci své obrany může jeho chování proměnit v jeho vlastní patologické chování. Proto je zde velmi důležitá komunikace, důvěryhodné vztahy, pocit bezpečného prostředí. Link: e-bezpečí – kyberšikana, netolismus

Na základě provádění tohoto průběžného vyhodnocování varovných signálů je poté tedy snazší zachytit problém na jeho počátku a následně pak poskytnout zacílenou kvalitní i komplexní poradenskou činnost.

B. Přímou poskytovaná poradenská činnost metodikem

Zde se může stát, (děje se to v praxi vcelku často) že z „čisté“ prevence ([preventivní programy](#)) se dostaneme až na hranici intervence. Někdy se nám oblast prevence i intervence také může značně prolínat a někdy již dokonce rizikové chování zasáhne i do rámce terciárního působení.

Principy pro hodnocení varovných signálů z hlediska:

- **věku dítěte** – mateřská škola, základní škola – první stupeň, druhý stupeň, střední škola
- **pohlaví dítěte** – dívky, chlapci
- **prostředí – školy:**
 - důraz na bezpečný prostor
 - vzdělávání v každodenní výuce
 - výchovné působení – přestávky, mimoškolní vyučování
 - mimoškolní vzdělávací aktivity – řízené krátkodobé přednášky, třídní schůzky
 - **v rámci mimoškolní činnosti – školní výlety, další aktivity rodiny, volného času:**

- poradenství
 - poskytnutí kontaktů i nabídky pro rodiny s dětmi v rámci síťování služeb – na koho se mohou rodiče obrátit v případě toho uvedeného rizikového jevu, chování
- **rozumové a mravní vyspělosti dítěte** – individuální
 - emocionálního prožívání dítěte – individuální
 - **míry osobní (individuální) zkušenosti:**
 - bez osobní zkušenosti – preventivní působení
 - jsem oběť – mám osobní přímou zkušenost
 - jsem agresor (pachatel) – mám osobní přímou zkušenost
 - mám opakovanou zkušenost – jako oběť
 - mám opakovanou zkušenost – jako agresor (pachatel)
 - **typu chování, jeho míry i projevu:**
 - rizikové chování
 - závislostní chování – netolismus, patologické hráčství
 - sociálně – patologické jevy – šikana, kyberšikana

5. ORGANIZACE PŘEDNÁŠEK A BESED SPOJENÝCH S UVEDENOU PROBLEMATIKOU

V rámci jednotlivé organizace přednášek a besed spojených s uvedenou problematikou kyberprostoru je potřebné si rozmyslet, kdo uvedené „preventivní působení“ bude vlastně zajišťovat.

- A. Prvořadě prevenci zajišťujeme my sami – sami pravidelně lektorujeme a vzděláváme žáky i další cílové skupiny v tématech kybernetické bezpečnosti a prevence v kyberprostoru
- B. Poskytovatelé preventivních programů zaměřených na téma prevence v kyberprostoru. Zde tedy záleží na našem „naplánování a uvážení“, koho si na uvedený program zvolíme a pozveme. V tomto případě je nejefektivnější cestou, pokud můžeme vycházet z lokálních, prověřených [zdrojů „dobré praxe“](#) poskytovatelů preventivních programů – odborníků zaměřených na kyberprostor.
- C. Důležitost provázanosti spolupráce, profesionality, odbornosti

Je dobré využít dostupnosti:

- spolupráce s odborníky působícími ve státním sektoru. Těmito pracovníky jsou (viz. [schéma](#)) [oddělení tisku a prevence Policie České republiky](#), [Obecní \(Městské\) policie](#), prevence ze strany [orgánu sociálně-právní ochrany dětí](#) a další působících institucí .
- dalších kvalitních odborníků specializujících se dlouhodobě na uvedenou oblast prevence v kyberprostoru – můžeme pak dané informace rozlišit i rozšířit ([CZ. NIC](#), [E-bezpečí](#), [you connected](#)). Každý z odborníků může mít jiné zkušenosti, jiný úhel pohledu na danou problematiku. Informace se mohou takto doplňovat.
- kombinovat různé typy interaktivních vzdělávacích forem i aktivit – například aktivně vyhledávat materiály dostupné formou e-learnigu, videí – propojit s přednáškami a besedami.

SOUHRNEM:

Těsně před ukončením tohoto návodného materiálu nás společně čeká pouze závěrečné shrnutí a zopakování toho, co již běžně ve své praxi vykonáváte.

- [Oblast prevence sociálně patologických jevů](#)
- [Metodická, koordinační a poradenská činnost v problematice prevence rizikového chování](#)
- [Možnosti zvyšování všeobecné informovanosti mezi rodiči, učiteli a žáky tak, aby byla zajištěna maximální primární prevence těchto jevů v kyberprostoru](#)
- [Vyhodnocování varovných signálů spojených s možností výskytu rizikového chování. Poskytování poradenské činnosti.](#)
- [Organizace přednášek a besed spojených s uvedenou problematikou](#)

ZÁVĚREM...

Věříme, že informace uvedené v našem rozcestníku se nyní stanou Vaší podporou. Budou tedy užitečné i nápomocné při Vaší nelehké práci.

Přejeme Vám hodně úspěchů při uplatňování získaných podnětů i vědomostí ve Vaší každodenní praxi.

ZPĚTNÁ VAZBA

Sdělíte nám na tento kontakt l.kosova@nukib.cz „Vaší“ dobrou zkušenost či jakoukoliv zkušenost z Vaší praxe? Na základě Vaší zpětné vazby se budeme snažit daný materiál inovovat. Velmi děkujeme.

PŘÍLOHY:

Interaktivní mapa preventistů v ČR

